

בעזרת השם יתברך

וועד העירוב

510 - 5 עמודים

תשובת חכם

אחד (?!!) (נגד)

שנתערב לו

עירובי חצירות

ועירובי תחומין.

מקובץ כרם

ביבנה

תשובת חכם אחר שליט"א בענין המחיצות סביבות ברקלין

שאלה: מפולג אחד העירוני על מה שאמרתי ע"ד העירוב בבארץ פארק שיש רק שתי מחיצות בכיף ימא דברוקלין ואמרתי שיש לדון את מחיצות הים בכיף ימא דברוקלין לפי השטח בבארץ פארק ולא לפי רוחות העולם ולפי זה ישנן רק שתי מחיצות על כיף ימא בחצי-האי ברקלין העומדות נגד שטח בארץ פארק ולכן הרי הן סולותיה רשות הרבים דלוריימא ואי אפשר לערב עירובי חצרות בשכונת בארץ פארק עם אורות הפתח לבד כי הוּו פסולות לחלוטין ונראה לעניות דעתי שהמטלטל ברחובותיה עובר על איסור החמור של הוצאה מדלוריימא. והמופלג הנ"ל שואל ומבקש ממני מאין לי המקור שמערבין את העיר לפי שטח השכונה ולא לפי רוחות העולם.

תשובה: אימא דבריימא (עירובין נה.) ח"ר כי"ד מעברין את הערים ארוכה כמות שהיא, עגולה עושין לה זויות, מרובעת אין עושין לה זויות, הייתה רחבה מזד אחד וקצרה מזד אחר רואין אותה כאלו היא שוה, היה בית אחד יואל

כמין פגוס או שני בתים יולאין כמין שני פגומין רואין אותן כאלו חוט מתוח עליהן ומודד ממנו ולהלן אלפיים אמה, הייתה כמין קשת או כמין גאס רואין אותה כאלו היא מלאה בתים ותצירות ומודד ממנו ולהלן אלפיים אמה ע"כ. ואימא עלה בגמרא (שם) אמר מר ארוכה כמות שהיא פשיטא לא צריכא דאריכא וקטינא מהו דתימא ליתן לה פותיא לאורכיה קא משמע לן מרובעת אין עושין לה זויות פשיטא לא צריכא דמרבעא ולא מרבעא ברביע העולם מהו דתימא לירבעא ברביע עולם קמ"ל ע"כ.

ועוד אימא דבריימא (שם נו.) חנו רבנן בא לרבעה מרבעה ברביע העולם נותן לפונה לפון העולם ודרומה לדרום העולם ע"כ. וכן אימא בריא"ף. ופירש רש"י (שם ד"ה נותן) ח"ל ולא באלכסונו של עולם עכ"ל. והוסף רבנו יהונתן (שם על הרי"ף ד"ה הבא לרבעה) ח"ל כלומר שהייתה עגולה או בית נכנס ובית יואל והוצרך לרבעה אנו נותנין לו ענה שירבענה ברבע עולם אע"פ שאם הייתה מרובעת מתחלה

ואין ריבועה כריבוע עולם אין לנו למדוד אלא מריבוע הנמצא לו אבל כיון שרוצה לרבעה טוב שירבענה לריבוע עולם עכ"ל.

ואע"פ שאין זה ראייה גמורה לדבר וזכר לדבר איכא שדנים בעירובין לגבולות השטח ולא לריבוע העולם. וכן פסק הרמב"ם (הלכות שבת פרק כ"ח הלכה ו') ח"ל עיר שהיא ארוכה או מרובעת הואיל ויש לה ארבע זויות שוות מניחין אותה כמות שהיא ומודדין לה אלפים אמה לכל רוח מארבע רוחותיה הייתה עגולה עושין לה זויות ורואין אותה כאלו הוא בתוך המרובע ומודדין חוץ מצלעות אותו מרובע אלפיים אמה לכל רוח שנמצא משחקר זויות. (שם הלכה ז') וכן אם הייתה העיר משולשת או שיש לה צלעות רבות מרבעין אותה ואחר כך מודדין חוץ למרובע אלפיים אמה לכל רוח. וכשהוא מרבעה מרבעה ברביע העולם כדי ששהא כל רוח ממנה משוכה כנגד רוח העולם ומכוונת כנגדה עכ"ל.

ובן כתב הטור (או"ח סימן שצ"ח) ח"ל הבא למדוד אלפיים של מחוס העיר אם אין כל החומה ישרה אלא יש בה מקומות בולטין ממנה רואין כאלו חוט מתוח על פני כולה כנגד מקום החיטין הבולט ממנה

ומודד מן החוט ולחוץ אפילו יש לה בליטה לצד מזרח ולצד מערב כזה רואין כאלו חוט מתוח עליהם בכל צד הייתה רחבה מזד אחד וצרה מזד אחר כזה או עגולה רואין אותה כאלו היא מרובעת והרביע שמוסיפין עליה לריבוע של עולם אבל אם היא מרובעת ולא ברביע של עולם או אם היא אריכא וקטינא אין מוסיפין עליו כלום עכ"ל.

והפרישה כתב (שם אות א') ח"ל והרביע שמוסיפין עליה לריבוע של עולם (בריימא דף נה.) ופירש רבנו יהונתן דמתניחין ליתן ענה שירבענה לריבוע של עולם לכחלה אבל אינו מעכב והטעם לכחלה בעינין לרבעה דומיא רבוע של עולם אפילו יש בין צ' ראשיה כו' שהרי מצי אויל דרך היתר מראש הא' לראש הב' דהיתר מובלע חוץ הקשת חוס'.

ובן פסק המחבר (שם סעיף א') ח"ל הבא למדוד אלפיים אמה של מחוס העיר אם הייתה העיר אריכא וקטינא או שהייתה מרובעת ולא לרבע העולם הואיל ויש לה ד' זויות שוות מניחים אותה כמות שהיא ומודדים לה אלפיים אמה לכל רוח מד' רוחותיה עכ"ל. ופירש במשנה ברורה (שם אות ב') ח"ל היינו שאין עומדת לפונה לפון

העולם ודרומה לדרום העולם אלא
 באלכסון עכ"ל. אכן אם הימה רבוע
 השטח לריבוע העולם או יש להדר
 אחריה כמו שהמשיך הממבר (שם
 סעיף ג') וז"ל כשהוא מרבעה
 מרבעה כריבוע העולם כדי שיהא
 כל רוח ממנו משוכה כנגד רוח
 מרוחות העולם ומכוונת כנגדם
 עכ"ל. וכן פירש המשנה ברורה (שם
 אות ו') וז"ל כריבוע העולם, היינו
 שאינו יכול לעשות הריבוע כמו
 שירצה אלא דוקא לפי רוחות העולם
 דרום כנגד דרום וצפון כנגד צפון
 ומשם ולהלן מודדין האלפיים אמה.

ורש"י מסביר (שם ד"ה עגולה)
 וז"ל כשבא למדוד תחומין
 לקצותיה לא ימדוד לה מהחומה אלא
 יוקיף לה ריבוע דהא מרבינן פיארה
 לכל מילי דשבת ואח"כ ימדוד תחומי
 הקרנות שאם בא ללאה דרך הקרנות
 יתחבר בהליכתו רביע דמרובע יותר
 על העגול רביע עכ"ל. וכמו שמדמין
 קרנות בכל דיני שבת רמז איכא כאן
 שכל דיני עירובין דנים את החומות
 לפי השטח ולא לרוחות העולם כל
 זמן שאין השטח עצמו עומד לרוח
 העולם.

ומה ששאל חכ"א שאולי יש לשנות
 את השטח של בארא פארק
 שהוא רבוע באלכסון לרבע כריבוע
 העולם הנה יש תשובה בענין זה

ממש להפך שרצה השואל לשנות
 מרובע לרבע העולם לרבע שלא
 ברובע העולם והרי לפניך מה
 שפסק הנודע ביהודה (שו"ת נודע
 ביהודה פנינא סימן נ"א) וז"ל על
 דבר שאלתו בנידון מדידת התחום
 אם יכולים לרבע העיר שלא ברובע
 העולם כדי שיהיה הזוית מגיע
 למקום אחד הרחוק יותר מאלפיים
 אמה שאם ימדדו ברובע העולם יגיע
 מקום זה נגד אלף התחום והרי הוא
 חוץ לתחום אבל אם ירבעו העיר
 שלא ברובע העולם יגיע מקום זה
 נגד האלכסון. הנה לא מלאנו חולק
 על הפרישה שפירש בדברי רבינו
 יהונתן שזה שאמרו שמרביעין ברובע
 העולם אינו מעכב וא"כ למה לא
 נסמוך עליו צוה. אבל הדבר תמוה
 מה תחלה ודיעבד שייך כאן ותמיד
 הוא מיחשב לתחלה אבל שהנלע"ד
 פירוש הדברים צוה לפי שכל העיר
 צריך תחום אחד לכל יושביה ולא זה
 שימדוד לו כך וזה כך ויהיה התחום
 משתנה לכל אחד כרצונו. ובזמן
 חכמי הגמרא היו מציינין תחומי
 העיר ובדאי שיהיה ציין אחד לכולם
 ולתחלה נותנים להם עצה שירבעו
 לרבע העולם אבל אם כבר ציינו
 הרבוע שלא לרבע העולם והסכימו
 כל בני העיר תמיד לכל השבחות
 מחוייבים להשאר במדה זו. וזה כונת
 הפרישה. אבל לא שיסיד אומר אי

אחשוב לי כרצוני מה יחשוב כן וזה
 לרוח אחר וכל זמן שלא הסכימו כל
 יושביה וצינו באופן אחד כל אחד
 לעצמו מחויב לילך לפי המדידה אם
 נרבע ברבע העולם ושוב מלאחי
 מרכבת המשנה צפרק כ"ו מהל'
 שנה גם כן חזר וברוב הערדה אקצר
 עכ"ל.

והובא כל זה בקיצור בשערי
 תשובה (או"ח סימן
 שצ"ח ד"ה כשהוא) וז"ל וכתב בני"ב
 מ"ח סי' נ"א לענין מדידת התחום
 לתחלה יש לרבע לרבע העולם אבל
 אם כבר ציין הרבוע שלא לרבע
 העולם והסכימו בני העיר לזה שוב
 בני העיר לכל השבחות מחוייבים
 להשאר במדה זו ואין היחיד יכול
 לפרוש מהצבור לומר אחשוב לי
 כרצוני אם לא שהסכימו כל יושביה
 לציין באופן אחר עכ"ל.

ובן איתא בכף החיים (שם אות ז')
 וז"ל כלומר שהיתה עגולה או
 בית נכנס או בית יונא והוצרך
 לרבעה או נותנים לו עצה שירבענה
 ברובע העולם ואע"פ שאם הייתה
 מרובעת מתחלה ואין רבועה כרובע
 העולם אין לנו למדוד אלא מריבוע
 הגמולא לו אבל כיון שרצה לרבעה
 טוב שירבענה לריבוע העולם, רבנו
 יהונתן על הר"ף פרק ה' דעירובין.
 ואם ציינו הריבוע שלא לריבוע

העולם והסכימו כל בני העיר אין
 היחיד יכול לפרוש מהצבור לומר
 אחשוב לי כרצוני (נובי" מ"ח סי'
 נ"א והביאו ש"ת) עכ"ל.

ולבן חקרתי ודרשתי היטב את
 מפת עיר צרוקלין בכללה
 ואת שטח בארא פארק אשר בלבה
 צפרטה והנה אמת נכון הדבר שאם
 אדם מעיין היטב בגבולות בארא
 פארק ובחומות הים נגדו נכסף ימא
 דצרוקלין לא ימצא שם כי אם שתי
 מחילות. הגם אני עוד לא נדקתי את
 המחילות עצמן בכל אורך כיף ימא
 אם באמת שלמות הן ובל"ג אצדוק
 אותן בקרוב ועוד חזון למועד. מ"מ
 נניח שהוא אמת ונכון הדבר מ"מ
 אין כאן שלוש מחילות להוציא את
 רחובות בארא פארק מדין רשות
 הרבים דאורייתא.

ואלא הס טעמי ונמוקי נגד שלש
 מחילות העירוב צריך ימא
 דצרוקלין. השטח של בארא פארק
 אינו מרובע לרוחות העולם אלא
 שהיא מרובע באלכסון וטעה יותר
 על צדדיו עד שהגבול של בארא
 פארק נמצא מצד שמאל שהוא רחוב
 ששים [או כפי שחפסו בעלי העירוב
 דבארא פארק רחוב ששים ושמים]
 אם ממשיכים חוט כל אותו הקו
 מרחוב זה באותו הכיוון שהוא קיים
 כעת לרוח השמאל מן החומה

[מערכות] מגיעים לנקודה הימנית (מזרחית) בקצה החומה הצפונית היומר קרובה לקו זה שהיא לפי בעלי העירוב דבאר פארק החומה הצפונית והוא הנהר הסובב לשטח גר"ן פאיני"ט ואין לה שום שייכות לרות כפון של דבאר פארק כי היא עומדת לגמרי מחוץ לשטח זה כי דבאר פארק במזרח לה. והנה חומה זו פונה משם שמאלה [מערבה] עד שמגיעה לנהר איס"ט ריווי"ד ומסתעף משם וירד הגבול דרומה עד סיגיי"ט וכל החומה הזאת היא מזד שמאל [מערב] לבאר פארק והיא מחינה אחת. וליתר שאת הרי הנהר הזה הוא מחינה בידי שמים ולא בידי אדם שאינה מועילה לגבי עירובין לרוב פוסקים ואפילו למהרש"ם שכן מועילה (עיין להלן) איננה בגדר רואה את עצמו משטח דבאר פארק למחינת הים ודאי אי אפשר לראותה משם.

המחינה השנייה מתחילה מסיגיי"ט ונסב הגבול ימינה [מזרחה] עד קאני"י איילאני"ד שלפי טענת בעלי העירוב דבאר פארק היא סוף החומה. וא"כ היא המחינה השנייה והיא נמצאת מלמטה [בזד דרום] ואין שום מחינה אחרת מלבד שמים אלה. ובכן בגלל שנמצאות רק שתי

המחילות האלה אם כן כל הרחובות בצרוקלין הן רשות הרבים דאורייתא ואי אפשר לערב את חומותיה בצורות הפתח לבד לא דבאר פארק ולא בפלטצו"ש ולא בפאר"ק קלא"ף. וכל ירא שמים שיכול להשפיע על בעלי העירוב בשלשה מקומות האלה להסיר את המכשול הגדול והאיום והטורח הזה שכרו הרבה מאד.

ואפילו חימא שאין לאוקרים ראייה שהולכים לפי רוחות השטח בעירוב דבאר פארק הלא גם למחירים אין ראייה שהולכים לפי רוחות העולם בעירוב זה ומנין להם כן. ובכן הרי זה ספק וא"כ ספיקא דאורייתא לחומרא. ואפילו חימא שזה הוי ספיקא דרבנן הלא זה ספיקא דדיני וגם בזה ספיקא דרבנן לחומרא. וקשה עלי המעשה איך התירו להקים עירוב שיש בו משום איסור הוצאה דאורייתא.

ברם חכ"א טען שיש לזרף חומה שלישית שאינה בידי אדם ונמצאת הרחק מבאר פארק בלאני"ג איילאני"ד קאני"ד או בדשאמייק"א בע"י כיוון נמל שדה החעופה בדוע"י ע"ף קענעד"י. והוא עוען שהמהרש"ם החיר חומות הנהר וחומות הים שהם מחילות בידי שמים למחינה בידי ערובי העיר. ואני חפשי בשו"מ

המהרש"ם ולא מצאתי כעת מ"מ נניח שכן הוא. אולם זהו דלא כהתוספות (עירובין כב: ד"ה דילמא) ו"ל ומימה לרבנן כל ארץ ישראל תעשה רשות היחיד על ידי סולמא לצור ומחננה דגדר ובבל נמי דמקיף לה דיגלת [ופרת] ולא אחו רבים ומבטלי מחינתן ולרבי יוחנן דאמר בפרק הדר (לקמן דף סז:): קרפף יומר מצית סאחים שלא הוקף לדירה אפילו כור ואפילו כוריים הזורק למוכו חייב והוא הדין אפילו לאלף כורים דמה שיעור יהיה ו"ל דמחינה שאינה עשויה בידי אדם לא חשיבה מחינה כולי האי ואפילו רבנן מודו דאחו רבים ומבטלי מחינה עכ"ל.

וגם החכם זבי (שו"מ סימן ל"ז) כבר פסק שאין להחיר את חומות הים באינגלטרי"א ואיסקוסיא [אנגלאני"ד] וסקאטלאני"ד ע"י מחילות בידי שמים וז"ל אמנם לפי האמת אומר אני עד שאתה תמה על אינגלטיר"א ואיסקוסיא שיוכל הדומה לומר אה"ג שאין בה חורם רשות הרבים כלל. לא ולמד מירושלים עיר הקודש וארץ ישראל בכללה דאמרינן בעושה פסין (דף כב:): דמקיף לה סולמא לצור מהאי גיסא ומחננה דגדר מהך גיסא תעשה רשות היחיד. וכי

חימא הכי נמי הא אמרינן בהדיא ירושלים אינלמא דלמותר נעלות כלילה חייבין עליה רשות הרבים ולא עוד אלא חסוד חתפלא על העולם כולו דמקיף ליה אוקיעט דאמרינן החם בגמרא והיא קושיט החוספות שם בד"ה דילמא מעלות ומורדות קאמר חימא לרבנן ארץ ישראל תעשה רשות היחיד ע"י סולמא לצור ו"ל דמחינה שאינה עשויה בידי אדם אפילו רבנן מודו דאחו רבים ומבטלי ליה מחינה עכ"ל החוס'. ועוד כתב ו"ל ומדבריהם השונת שאלתך ברורה דאינגלטיריא ואיסקוסיא וכיוצא בהם שהים חומתן חייבין עליהן משום רשות הרבים דאחו רבים ומבטלי מחינה שאינה עשויה בידי אדם. ובאמת יש לי דקדוק בדברי התוספות דאמאי פרכי מארץ ישראל ולא פרכי מהעולם כולו ובשלמא אי לאו דפרכי מבבל נמי הוה אמינא משום דירושלים יש להם הוכחה דעל כרחך רשות הרבים היא אצל כיון דפרכי נמי מבבל טפי הוה להו להקשות מכל העולם כולו ולא עוד אלא דבכל העולם כולו הייתה קושיטתם יותר חזקה דאם כן לרבנן לא משכחת רשות הרבים כלל וזה ודאי אי אפשר וכי חימא שאני כל העולם שיש בו מלכיות חלוקות אם כן מאי פריך בגמרא כל העולם כולו

נמי. ואין שיהיה הדבר פשוט
 דמחילה העשויה צדי שמים אמו
 רבים ומבטלי מחילה אכל העשויה
 צדי אדם לא אמו רבים ומבטלי
 מחילה. לנד זה ראה מלאחי
 להרשע"א בספר עבודה הקודש
 (שער ג' אות א') חידוש גדול לא
 נמצא בשום פוסק וזלמו לא קדמון
 ולא אחרון שכתב דפלטיא אפילו
 לתות המדינה נעלות בלילה מורת
 רשות הרבים עליה. כנראה דעמו
 דדוקא במצואות המפולשין שהם
 מיוחדות לאנשי המצוי הוא ואין יד
 כל אדם שזה בו הוא דמהני נעילת
 לתות בלילה ולא בפלטיא שיד כל
 אדם שזה בו דאפילו נעילת דלת לא
 מהני בו וכנראה שזו היא דברי רבנו
 אפרים שהביא בעל המאור ובאמת
 דעה נכונה היא והכי דייק לישנא
 דגמרא דבמצואות נקט מפולשין ולא
 בפלטיא עכ"ל.

ובן כתב מרן ר' חיים עוזר בדבר
 העירוב בפארו"ש (שו"ת אחיעזר
 חלק ד' או"ח סימן ח') וז"ל אלא
 שיש לעיין דהרי מחילות הנהר
 עשויות צדי שמים ודברי התוספות
 בעירובין דף כ"ב בד"ה אילימא
 [ז"ל דילמא] דמחילות שאינה עשויה
 צדי אדם לאו מחילה היא ואפילו
 אם ימא דאין זה אלא מדרבנן מ"מ
 אינם יכולים לסמוך על מחילות
 הנהר מדרבנן וצריכים לתקן את כל
 הרחובות ע"י צורת הפתח ומה
 שכתב שהתח מחילות הנהר יש
 מחילה אחרת נמוכה מהן ההולכת
 וקובצת את כל מחילות הנהר אין זה
 מספיק דמחילות הנהר מתירות
 דאמרינן גוד אסיק מחילתא ולא
 אמרינן גוד אסיק אלא היכא
 דמינכרא מחילתא אכל היכא דלא
 מינכרא לא אמרינן גוד אסיק
 כמבאר בשלחן ערוך או"ח סימן
 שמ"ה סעיף ט"ז וסוף סימן שע"ד.
 ועוד כתב (שם) וז"ל גם יש לנדד
 כיון שרגילים בעיריות גדולות
 להגביה הרבה את סביבות הנהר

ששופכים עפר הרבה על שפת הנהר
 כדי שלא יעבור לפרקים על גדומיו
 וזפרט זפרוז אשר הנהר עשוי שם
 לחוף אריות וספינות ולזה צריכים
 הרבה לחפור כדי שיהא מתוקן לכך
 ובאופן זה ודאי נתבטלו המחילות
 הקודמות שנעשו צדי שמים ונשארו
 המחילות שנעשו צדי אדם. רק יש
 לזכור אם זה נעשה בכל היקף הנהר
 סביבות העיר עכ"ל.

ובבל זאת אפילו נניח כפי האנרך
 הג"ל השואל שהדין עם
 המהרש"ם בזה אם כן הלא גם
 המהרש"ם הוא שפסק שמחילות
 צדי אדם אין צריך להיות רואה את
 עצמו מתוך שטח העירוב עצמו אכל
 במחילות צדי שמים ודאי צריך
 להיות רואה את עצמו. ולכן אפילו
 לדדיה יש לנו רק שתי מחילות צדי
 אדם כדכתבנו לעיל כי אי אפשר
 לראות את המחילה השלישית בשדה
 המעופה קנד"י משום מקום בבארא
 פארק. וז"ל ועיין ריטב"א עירובין
 דף כ"ב בשם הרמב"ן דבעינן רואה
 את עצמו חוץ מחילות ובאשכול
 הלכות עירובין סימן ס"ה ביאר
 דווקא במחילות צדי שמים אכל
 מחילה שצדי אדם אין צריך שיראה
 עצמו תוך מחילה ע"ש [ו"ל
 ואמרינן לקמן דלא מהני לצטול
 רשות הרבים וכו'. מיהו כל זה שאינו

רואה המחילות העשויות צדי שמים
 המקיפות השטח צהוי אמרינן אחי
 רבים ומבטלי דאי לאו הכי רשות
 הרבים היכי משכחת לה לאפוקי
 מחילות הנעשות צדי אדם אף אם
 לא נראה לעומד באמצע שהשטח
 רחב מאד מהני לשויה רשות היחיד
 ולא אחי רבים ומבטלי עכ"ל.]

אכן מורי ורבי הרה"ג מוהר"ר
 משה פיינשטיין ז"ל כתב
 (אגרות משה חלק א' סימן קל"ט)
 ששיעור של רואה את עצמו הוא ל"ב
 מיל בנוגע לגודל העיר וז"ל אך
 מסתבר לע"ד שיש בזה שעור ידוע
 מגמרא דבכורות דף כ"ד: שמעשר
 בהמה מטכרף כמלא רגל בהמה
 רועה וכמה הוא רגל בהמה רועה
 ט"ז מיל ומפרש בגמרא דקים להו
 רבנן דשיחסי מילי קא שלטא בה
 עינא דרועה עיי"ש וא"כ מש"כ
 הרמב"ן שיהיה ניכר לעומד באמצע
 הוא ל"ב מיל עכ"ל. אולם נראה לי
 שמה שקיים להו לרבנן כן היינו
 ברועה העומד עם אצטו בראשי
 ההרים ששם האוויר נח ויכולים
 לראות שם מרחוק מה שאין כן
 באוויר בתוך העיר וכ"ש על שפת
 הים שקשה לאדם לראות לפניו
 אפילו ב' או ג' מיל. ועוד פני הים
 תמיד נמוך הוא ואפילו אם מוקף
 בגדר של י' טפחים בגובה אי אפשר

להכחינם ממרחק גדול נזה. ונלפ"ד השטח צבאית פארק אינו אפשר
 בנידן דידן שנתוך העיר השיעור אפילו בפסות מז' או ג' מיל. וגם
 לראות את חומת היס מאמלע החוש מעיד כן.

* * *

יש כמה פירצות גדולות שלא נרשמו כאן

